

עבודה זרה דף כב

(בעמוד הקודם)

אסור לגוי לעבוד כפועל אצל ישראל בשבת (או בחול המועד), למרות שהוא מקבל משכורת, משום שהוא עובד בשביל ישראל ויש בזה איסור 'אמירה לנכרי'. אבל מותר לגוי להיות אריס אצל ישראל, משום שהוא עובד בשביל עצמו, דהיינו לאחוזים שהוא מקבל מהרווחים.

תניא ר"ש בן אלעזר אומר - לא ישכיר אדם שדהו לכותי וכו': מדובר שהוא משכיר לו את השדה באריסות.

קושיא: אבל עובד כוכבים מאי שרי וכו': מדברי רשב"א מדויק שדוקא לכותי אסור להשכיר אבל לגוי מותר. והטעם בגלל שהרואים את הגוי עובד בשדה בשבת, יבינו שהוא אריס של היהודי ולא פועל שלו. ואם כן קשה מדוע אנו אוסרים להשכיר את השדה לכותי? הרי גם כאן הרואים אתו עובד בחול המועד יבינו שהוא אריס ולא פועל.

תירוץ: אריסותא לר"ש בן אלעזר לית ליה: רשב"א לא סובר שהרואים יבינו שהגוי הוא אריס. והסיבה שהוא מתיר להשכיר לגוי, בגלל שהיהודי אומר לגוי שלא יעבוד בשבת והגוי מקשיב ומציית לדבריו.

קושיא: כותי נמי אמרינן ליה וציית וכו': אם כן גם נתיר להשכיר לכותי, כי היהודי יגיד לו שלא יעבוד בחול המועד והוא יציית. **תירוץ:** כותי לא ציית דאמר אנא גמירנא טפי מינך: כותי לא יציית, בגלל שהוא יגיד ליהודי אני יודע ללמוד יותר טוב ממך. (הכותים לא קבלו את דברי חז"ל, ולכן לא קבלו את האיסור לעבוד בחול המועד כי דרשו אותו חכמים).

קושיא: אי הכי: אם כן מדוע אומר רשב"א שאסור להשכיר שדה לכותי בגלל שהיא נקראת על שמו של היהודי? הרי אסור בגלל שהיהודי מכשיל את הכותי בעבודה בחול המועד! (וכאמור הכותי הוא גר צדק המחוייב במצוות). **תירוץ:** חדא ועוד

קאמרו: הוא התכוין לומר שיש שני טעמים לאסור, ואחד מהם משום שהשדה נקראת על שמו של הישראל ויחשדו שהוא מעסיק את הכותי בשליחותו.

*

הנהו מוריקאי: מעשה בשני גננים הזורעים כרכום, אחד יהודי ואחד גוי, שהיו שותפים בזריעת גינה. בכל ימות השבוע הם עבדו ביחד, מלבד בשבת שהגוי עבד לבדו וביום ראשון היהודי עבד לבדו. הם באו לשאול את רבא האם הדבר מותר, ורבא התיר.

איתיביה רבינא לרבא: יהודי וגוי שקבלו שדה לעבוד בה כשותפות כאריסים, אסור ליהודי לומר לגוי לעבוד בשבת ולקחת לעצמו את הכסף של שבת, והיהודי יעבוד במקומו ביום חול. בגלל שזה נחשב שהגוי עובד בשביל הישראל, כי כאילו היהודי ממנה אותו להיות שליח שלו לעבוד במקומו בחצי יום שבת.

ואם התנו: אבל אם הם התנו מראש לפני שנכנסו לשותפות, מותר. בגלל שעדיין היהודי לא קיבל על עצמו את העבודה בשבת, ואם כן הגוי אינו שליח שלו, אלא הגוי מקבל על עצמו מראש את העבודה בשבת והיהודי ביום אחר.

ואם באו לחשבון: ואם הם לא התנו מראש וגם לא אמר היהודי לגוי שיעבוד בשבת, אלא הגוי מעצמו עבד בשבת והיהודי בחול. ובסיום תקופת העבודה הם עשו חשבון, והיהודי אמר לגוי אתה תיקח את הכסף של השבתות שעבדת לבדך, ואני אקח את הכסף של ימי ראשון שעבדתי לבדי. אסור לעשות כן. כי מתברר למפרע שהגוי היה שליח שלו, ואם כן היהודי מקבל 'שכר שבת' (שכר עבור עבודה בשבת).

איכסיף וכו': רבא התבייש כששמע את הדברים. אמנם לבסוף התגלה הדבר שהיהודי והגוי שכאו לפניו אכן עשו תנאי מתחילה שהגוי יעבוד בשבת והיהודי ביום ראשון.

רב גביהה: ממקום שנקרא 'בי כתיל' אמר – המעשה היה באופן אחר. היהודי והגוי היו שותפים בעבודת גננות של נטיעת עצים והתעסקות בהם שש שנים, כשהם מתחלקים בפירות. הגוי עבד בשלושת השנים הראשונות שבהם הפירות ערלה, והוא קיבל את הפירות ואכל אותם. והיהודי עבד בשלושת השנים הבאות ואכל את הפירות שלהם. רבא התיר להם לעשות זאת, משום שאין שום איסור לעבוד בשנות

ערלה. ואין זה נחשב שהיהודי מקבל פירות כנגד הגוי, כי הגוי מקבל את הפירות של השנים שהוא עבד (וכמוכן שאין לו שום איסור לאכול אותם).

קושיא: והא אותביה רבינא לרבא: והרי רבינא הקשה על רבא משותפות של יהודי וגוי לענין איסור שבת. ואילו לפי דברי רב גביהה אין קשר בין הדברים, כי כאן מדובר לענין ערלה ואין בזה שום איסור כאמור. תירוצ: **סיועי סייעיה:** באמת הוא לא הקשה עליו אלא הביא לו ראייה לדבריו. דהיינו מהשותפות בשבת רואים שאם אין איסור מצד השליחות, והיינו במקרה שהתנו מתחילה שהגוי יעבוד בשבת והיהודי בחול, מותר ליהודי להנות מהכסף. ואנו לא אומרים שיש בעיה בכך שהוא מקבל הנאה בעקיפין מעבודת הגוי בשבת. והוא הדין לגבי ערלה, מכיון שאין איסור בעבודת הגוי, אין בעיה שהיהודי נהנה בעקיפין מאכילת הגוי את פירות הערלה.

קושיא: והא אכסיף: הרי רבא התבייש מדבריו של רבינא. תירוצ: **לא היו דברים מעולם!**

איבעיא להו סתמא מאי: יהודי וגוי שקבלו שדה באריסות, ולא התנו ביניהם וגם לא דיבר היהודי עם גוי כלום בענין השבת. אמנם הגוי עבד מעצמו בשבת והיהודי עבד כנגדו ביום חול. האם מותר להם להתחלק בכסף בשווה בלי להזכיר כלל את השבת?

תא שמע: מהברייטא לעיל האומרת 'אם התנו מתחילה מותר' משמע שבסתמא אסור. אך מהסיפא של הברייטא האומרת 'אם באו לחשבון אסור' משמע להיפך שדוקא אז אסור אבל בסתמא מותר. ולכן מסיקה הגמרא שמהברייטא אין ראייה לכאן או לכאן.

הדרן עלך לפני אידיהן

פרק שני. משנה: אין מעמידין בהמה: אסור ליהודי להעמיד בהמה באכסניה של עובדי כוכבים (אפילו שהוא מקבל שכר), מפני שהם חשודים על הרביעה של בהמות. והטעם, כי דבר אסור גם לבני נח, וממילא אסור ליהודי להכשיל אותם (כנאמר "ולפני עיור לא תתן מכשול").

נמרא: קושיא: **ורמינהי:** הגמ' מקשה על המשנה שאמרה שלא מעמידים בהמה בפונדקאות של עכו"ם מפני שהם חשודין על הרביעה, והרי למדנו בברייטא -

קונים מהעכו"ם בהמה לקרבן, ולא חוששים שהיא נפסלה לקרבן מחמת שהבהמה רבעה אדם או נרבעה לאדם, או שהיא 'מוקצה' כלומר שהעכו"ם ייחד אותה לע"ז, או שהיא 'נעבד' כלומר שהעכו"ם עשה אותה לע"ז והשתחוה לה.

הגמ' מבארת את הקושיא:

בשלמא: אמנם מובן שלמרות שהעכו"ם חשוד על מוקצה ונעבד אנו לא פוסלים את הבהמה לקרבן, לפי שאם הוא אכן ייחד אותה לע"ז או שעבד אותה הוא לא היה מוכר אותה, אבל מדוע לא נחשוש שמא הוא רבע אותה, והרי משנתנו אמרה שהם חשודים על כך, וא"כ עלינו לפסול אותה לקרבן.

תירוץ: אמר רב תחליפא אמר רב שילא בר אבינא משמיה דרב: העכו"ם חס על בהמתו שלא תיעשה עקרה, וכיון שאם הוא ירבע אותה היא תיעקר לכן הוא לא רובע אותה ולכן מותר לקנות מהם בהמה, אבל הוא לא חס על בהמת ישראל שעומדת בפונדק, ולכן הוא רובע אותה ולכן אסור להעמיד בהמה בפונדקאות של עכו"ם.

קושיא: התינח נקבות, זכרים מאי איכא למימר? א"כ מובן שמותר לקנות מהם בהמה נקבה, אבל מדוע מותר לקנות מהם בהמה זכר, והרי הוא ירבע אותה כיון שאין את הטעם שהיא תיעקר.

תירוץ: אמר רב כהנא הואיל ומכחישין בבשר: הרביעה גורמת לבהמה להכחיש בבשר, והוא חס על בהמתו שלא תכחיש ולכן אינו רובע אותה גם אם הבהמה זכר.

קושיא: אלא הא דתניא לוקחין בהמה מרועה שלהן, ליחוש דלמא רבעה לה: והרי למדנו בבבביתא שמותר לקנות בהמה של עכו"ם מרועה עכו"ם, וא"כ מדוע לא נחשוש שמא הוא רבע אותה והרי היא לא שלו והוא לא חס עליה.

תירוץ: רועה שלהן מתיירא משום הפסד שכר: הרועה לא ירבע אותה לפי שהוא מפחד שהיא תיעקר או תכחיש והוא יפסיד את שכרו מבעל הבהמה.

קושיא: אלא הא דתניא אין מוסרין בהמה לרועה שלהן, לימא רועה שלהן מתיירא משום הפסד שכרו: א"כ מדוע למדנו בבבביתא שלא מוסרים בהמה של

ישראל לרועה עכו"ם שמא הוא ירבע אותה, והרי אין לחשוש לכך לפי שהוא מפחד שהיא תיעקר או תכחיש והוא יפסיד את שכרו.

תירוץ: אינהו ידיעי בהדדי מרתתי, אנן דלא ידעינן בהו לא מרתתי: העכו"ם מכירים אחד את השני ויודעים שדרכם לרבוע את הבהמות, ולכן הרועה מפחד לרבוע את הבהמה משום שאם היא תיעקר יבין בעל הבהמה שהוא רבע אותה והוא יתבע אותו על כך, ולכן מותר לקנות בהמה של עכו"ם מרועה עכו"ם. אבל אנחנו לא יודעים שדרכם של עכו"ם לרבוע בהמות, ולכן רועה עכו"ם לא מפחד לרבוע בהמה של ישראל, כי הוא חושב שבעל הבהמה לא יבחין בכך, ולכן אסור למסור בהמה של ישראל לרועה עכו"ם.

אמר רבה, היינו דאמרי אינשי, מכתבא גללא בזע, רגלא בחבריה ידע: זהו מה שרגילים האנשים לומר – הנָשִׁים שהוא קשה, מפחד מהמְכַתֵּב (= עט ברזל שחורט בשיש), לפי שהוא מכיר אותו ויודע שהמְכַתֵּב יכול לחרוט בו. וכן אדם שהוא רכיל וכן בליעל מכיר את חבירו שמתנהג כמותו ומפחד ממנו. וכמו כן כאן העכו"ם מפחדים אחד מהשני לפי שכל אחד מכיר את חבירו שהוא כמותו.

קושיא: אי הכי זכרים מנקבות לא ניזבון דחיישינן דלמא מרבעא ליה עילוה: אם גוי לא רבע את בהמתו כי הוא חס עליה ולכן מותר לקנות מהם בהמה לקרבן, א"כ לא נקנה בהמה זכר מעובדת כוכבים נקבה, כיון שיש לחשוש שמא היא נרבעה לבהמה שהרי אין כאן לא חשש של עיקור ולא של הכחשת בשר.

תירוץ: כיון דמיגרי בה מרתתא: היא לא תירבע לבהמה זכר, כיון שהיא מפחדת שמחמת כך הוא ירדוף אחריה כל הזמן והאנשים יבינו שהיא נרבעה לו. אבל אסור להעמיד בהמה זכר בפונדק עם עובדת כוכבים שמא היא תירבע לו, לפי שהיא לא חוששת שהוא ירדוף אחריה, כיון שהוא נמצא פה באופן זמני.

קושיא: אלא הא דתני רב יוסף: והרי שנה רב יוסף – אסור לאלמנה לגדל כלב שמא היא תתאוה לו ותירבע לו, וכן לא יגור בביתה תלמיד חכם שמא תחטא עימו.

הגמ' מבארת את הקושיא:

בשלמא בר בי רב צניע לה: אמנם מובן שלא לא יגור בביתה תלמיד חכם, שכיון שהוא צנוע היא לא מפחדת שמא הוא יגלה שהיא חטאה עימו. **אלא כלבא כיון**

דמיגרה בה מרתתא: אבל מדוע שלא תגדל כלב, והרי היא לא תירבע לו לפי שהיא מפחדת שהוא ירדוף אחריה כל הזמן והאנשים יבינו שהיא נרבעה לו.

כיון דכי שדיא ליה אומצא ומסריך אבתרה, מימר אמרי אינשי האי דמסריך אבתרה משום אומצא דקא מסריך: אין כלב דומה לשאר בהמה, שכיון שהיא זורקת לכלב מעט בשר הוא רודף אחריה כל הזמן, ולכן היא לא חוששת להירבע לו, לפי שאם הוא ירדוף אחריה יחשבו האנשים הוא רודף אחריה בגלל שהיא זרקה לו מעט בשר ולא בגלל שהיא נרבעה לו.

שאלה: נקבות אצל נקבות מאי טעמא לא מייחדינן? מדוע אסור להעמיד בהמה נקבה אצל עובדת כוכבים נקבה (כפי שלמדנו בבביתא לעיל טו:), והרי אין כאן חשש רביעה?

תשובה: אמר מר עוקבא בר חמא: לפי שהעכו"ם מצויים אצל נשות חבריהם לזנות עימהן, וכשהוא לא מוצא את אשת חבירו הוא רובע את הבהמה של ישראל.

ואיבעית אימא: אפילו אם הוא מוצא את אשת חבירו הוא רובע את בהמת ישראל, וכפי שאמר מר – חביבה עליהם בהמתם של ישראל יותר מנשותיהם.

דא"ר יוחנן בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא: וזוהמה זו גורמת לו להתאוות לרובע בהמה.

קושיא: אי הכי ישראל נמי: הרי גם ישראל הם צאצאי חוה, ומדוע הם לא מתאוים לרובע בהמה?

תירוץ: ישראל שעמדו על הר סיני ונתקנו מכל מום כמו שנאמר "כָּלֶךְ יִפֶּה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּךְ", פסקה הזוהמה שלהם, אבל עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתם.

שאלה: איבעיא להו עופות מאי? האם מותר להעמיד עופות עם עכו"ם או שחוששים לרביעה?

תשובה: תא שמע דאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי חנינא, אני ראיתי עובד כוכבים שלקח אווז מן השוק, ואז רבע אותו, אח"כ חנק אותו צלה אותו ואכל אותו. וא"ר ירמיה מדיפתי, אני ראיתי ערבי אחד שלקח בשר ירך מן השוק

וחקק בבשר בשיעור שיוכל לרבוע אותו, ואז רבע אותו, אח"כ צלה אותו ואכל אותו. נמצא שהם חשודים על רביעת עופות.